

A CSEHSZLOVÁK VEGYIPAR KERESKEDELMI-GAZDASÁGI TÁJÉKOZTATÓ RENDSZERE

Alois Tesitel

Pardubice

1. A CSEHSZLOVÁK INFORMÁCIÓS RENDSZER

Noha a viszonylag magas színvonalu csehszlovák könyvtárügynek és dokumentációnak sokéves hagyományai vannak, csak az ötvenes évek közepén került sor az országos tájékoztató rendszerek szisztematikus megszervezésére, illetve létrehozására.

Az erre irányuló törekvések a műszaki és gazdasági tájékoztatás szervezeteiről és irányításáról szóló 606/1959.számú kormányhatározatban, valamint az egységes könyvtári rendszerről szóló 53/1959.számú törvényben csúcsosodtak ki. Míg az említett kormányhatározat csupán az ipari dokumentációs intézményekre vonatkozott, s így nem ölelte fel pl. a Tudományos Akadémia és a felsőoktatás hasonló intézményeit és szervezeteit, addig a könyvtári törvény a közkönyvtárak valamennyi típusát érintette.

A tájékoztató rendszer három lépcsős szervezetben, tárca-elven épült ki. Első lépcsőként minden ipari tárca mellett ún. ágazati tájékoztató központ létesült. Bár e központokat irányító és módszertani funkciókkal ruházták fel, gyakorlatilag sokszor az ágazat alapkönyvtárának funkciót, sőt olykor a szakmai tájékoztató központ dokumentációs funkciót is ellátták. A rendszer második lépcsőjeként az üzemek és kutatóintézetek mellett működő szakmai tájékoztató központok feladata ugyanis az volt, hogy a számukra meghatározott tárgykörben könyvtári és dokumentációs tevékenységet fejtsenek ki, és e tevékenység termékeivel lássák el a rendszer többi tagját. Ezek a szakmai központok legtöbbször dokumentációs feldolgozó munkát végeztek és szakmai tájékoztató kiadványokat jelentettek meg.

A harmadik lépcsőt a kisebb üzemi tájékoztató részlegek képezték, melyek tulnyomórészt szakkönyvtári feladatokat láttak el. Ezeket a tájékoztató központokat és részlegeket az állam mindhárom szinten gazdagon dotálta. Ez a szervezet ma is fennáll, bár az állam 1968-ban bekövetkezett szövetségi átszervezése, illetve a minisztériumokban történt sokféle változás a tájékoztató rendszerben is bizonyos lazulást okozott.

Az utóbbi évek folyamán a tudományos-műszaki forradalom kibontakozása következtében alapvető változtatásokat készítettek elő. Az állam tervezési és prognosztikai szükségletei olyan országosan integrált információs rendszert igényelnek, amely az információk három körét foglalja magában, nevezetesen

- a számviteli, statisztikai információkat;
- a tervezés és az irányítás információit;
- az eddigi tájékoztató rendszer hatáskörébe tartozó tudományos, műszaki és gazdasági információkat, természetesen a maguk teljességében.

Ez egyben az állami információs politika programja is, amely a dokumentáció területén a Federální rada pro VTEI /Szakirodalmi tájékoztatás Szövetségi Tanácsa/ irányításával gyorsuló ütemben indult meg a realizálódás útján. A Tanács rendelkezésére állnak az informatikai kutatások eredményei is.

Várható, hogy a legközelebbi években a rendszer már olyan szervezetben fog működni, amelynek sarokkövei az ágazati tájékoztató központok lesznek. E központoknak személyi és anyagi - főként reprográfiai - ellátottsága megfelelő lesz és közös számítógép-központot is létesítenek számukra.

2. A CSEHSZLOVÁK VEGYIPAR ÉS TÁJÉKOZTATÓ RENDSZERE

2.1 A csehszlovák vegyipar a legfontosabb iparágak egyike, amely az állam össztermelésének 9%-át állítja elő. 85 nagyobb üzemében kb. 80 ezer dolgozót foglalkoztat, közülük közel 5% a tudományos és a kutató munkatárs. Gyártmányai között megtaláljuk a korszerű vegyipari termékek szinte teljes választékát.

Jelenleg két vegyipari minisztérium - a cseh és a szlovák - irányítja az iparágat. Ezek a korábbi önálló vegyipari minisztériumból és néhány más minisztérium revíziós területének egy részéből jöttek létre. Az irányítás második, ún. középső fokozatai a vegyipari trösztök vezérigazgatóságai. Csehszlovákban négy /Chemopetrol, Prága, Závody průmyslové chemie /Ipari Vegyiművek/, Pardubice; České závody gumárenske a plastikářské /Cseh Gumi- és Plasztikipari Művek/, Gottwaldov; Průmysl papíru a celulózy /Papír- és Cellulózeipar/, Prága/, Szlovákiában pedig kettő /Slovchémiá, Pozsony; Slovenské cellulózky a

papierne [Szlovák Cellulóze- és Papirgyárak], Besztercebánya/ működik belőlük. Mivel a termelőüzemeket nem mindig a termelési profil alapján sorolták az egyes trösztökbe, így az azonos termelési profilú üzemek nem egyszer különböző vezérigazgatóságok hatáskörébe tartoznak.

2.2 A csehszlovák vegyipar tájékoztató rendszere

A kémia és a vegyipar dokumentációs szempontból szerencsés ágazatnak mondható. Nemcsak arról van szó, hogy már több mint száz esztendeje kitűnő referálólapjai vannak, hanem arról is, hogy terminológiája egységes és nemzetközi, s így az előforduló nyelvi akadályok viszonylag könnyen leküzdhetők. A rendkívül gyors ütemben fejlődő elméleti és alkalmazott kémiának ezek a kedvező körülményei és a felmerült igények alapvetően hozzájárultak ahhoz, hogy már századunk legelején egy sor vegyészeti társaság és konszern mellett szakkönyvtárak és dokumentációs munkahelyek jöjjenek létre.

Csehszlovákiában fontos szerepet vállalt e téren magára az igen progresszíven vezetett Spolek pro chemickou a hutní výrobu /Vegyész és Kohóipari Egyesület/ Ústí nad Labemben. Az Egyesület a huszas évektől kezdve rendszeresen fejlesztette dokumentációs bázisát. Ez a testület 1965-ben a pardubicei Ipari Vegyiművek trösztbe olvadt be.

A csehszlovák vegyipar országos tájékoztató rendszerének megteremtésére 1959-ben került sor, amikor is az akkori vegyipari miniszter a már említett 606/1959.számú kormányhatározattal összhangban 1959. évi április 6-án kiadta 14.számú utasítását. Ezzel a rendszer megalakult. Ágazati központ jött létre a minisztérium mellett. Ezt később - 1966 folyamán - beolvastották a Vyzkumny ústav technicko-ekonomický chemického průmyslu /VUTECHP - Vegyipari Műszaki-Gazdasági Kutatóintézet - a magyar szövegben a továbbiakban VMGKI/ elnevezésű tárca-intézménybe. A tárca közgazdasági és irányítási központjának beolvadása után a VMGKI létrehozta az UISCH /Ústřední informační služba chemie = Központi Vegyészeti Tájékoztató Szolgálat/ elnevezésű szervezeti egységét. Ez az ágazati központ 24 szakmai központot irányított és irányít ma is. Ez utóbbiak szinte az egész kémiai és vegyipari dokumentációs feldolgozó munkát ellátják. Az üzemi tájékoztató központok száma 82. Jelenleg egy dokumentációs munkatársra kb. 35 kutató és fejlesztő jut. A csehszlovák vegyipar tájékoztatási dolgozóinak összlétszáma 360 körül mozog.

Ez a rendszer a többi iparág tájékoztató rendszeréhez képest igen megbízhatóan és progresszíven működik. Amellett, hogy állandóan keresi a munka és a szolgáltatások mindig újabb, hatékonyabb formáit, a VMGKI sokoldalú együttműködésre törekszik a többi hazai tájékoztató rendszerrel és a népi demokratikus országok hasonló intézményeivel, de legfőképpen a moszkvai Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központtal is. A rendszer egészének munkájában elsősorban az alábbi három irányzat jut kifejezésre:

• A számítógép technika alkalmazása a tájékoztató tevékenységben. A Központi Vegyészeti Tájékoztató Szolgálat már 1967 óta végez kísérleteket a szovjet gyártmányú Minszk 2-on, későbbi időponttól kezdve pedig a National Elliot 803-on is. E kísérletek sikeresek voltak, de azt is bebizonyították, hogy nagy mennyiségű információ feldolgozásához harmadik generációjú, közepes nagyságu vagy nagy számítógépre van szükség.

• A meglévő tájékoztató szolgáltatások előfizetési lehetőségének kihasználása. A Chemopetrol vezérigazgatóság tájékoztató központja 1968-ban megvette az American Petroleum Institute mágnesszalagon lévő, a petrokémiai ipar számára készülő szolgáltatást, az API-t. A Központ e szolgáltatást, illetve saját IBM 360/40 típusu számítógépének igénybevételével megkezdte figyelo szolgálatának terjesztését a felhasználók körében. Mielőtt bevált ez a szolgáltatás, a Központ egy hasonló, de sokkal általánosabb szolgáltatásra, az American Chemical Abstracts Condensates-re /CAC/ is előfizetett. Ez is beváltotta a hozzá fűzött reményeket. Tekintettel arra, hogy az említett szolgáltatások az egész vegyipar számára is jelentősek, 1970 folyamán a Központi Vegyészeti Tájékoztató Szolgálat vette át őket. Itt segítségükkel a VMGKI számítóközpontjának azonos típusu számítógépével a megrendelők számára heti /CAC/, illetve negyedéves /API/ kurrens irodalomkutatókat állítanak elő.

• A tájékoztatás kiszélesítése a komplexitás irányába a kereskedelmi-gazdasági információk révén. A Központi Vegyészeti Tájékoztató Központ valójában - a szabadalmi információkat is beleértve - csupán a tudományos és műszaki információkkal foglalkozott. Teljesen kiestek tevékenységi köréből azok az információk, amelyekre a kutatás és a fejlesztés munkatársain kívüli szakember-köröknek van szükségük. Különösen a tervezésben és a kereskedelemben dolgozó vezetők maradtak ellátatlanok. Az ő számukra szükséges információk közé tartoznak többek között a kereskedelmi-gazdasági információk, amelyeket a Szovjetunióban "torgovo-ékonómicseszkie informacii", a német nyelvterületen "Marktinformationen", az angol nyelvterületen pedig "commercial", "market", illetve "marketing information" fogalom alá sorolnak.

Az információk e típusát korábban csak a Külkereskedelmi Minisztérium Chemapol vállalata dolgozta fel a szokásos dokumentációs formában. 1967-től kezdve a VMGKI is kísérletezett gépi feldolgozásokkal, de ez csak válogatott tematikára vonatkozott, és 1969-ben véget is ért. Eközben az Ipari Vegyiművek - 1966 óta - szisztematikusan fejleszteni kezdte piacutató osztályát és gyűjteni az ehhez szükséges információkat. Ezeket 1969-től a kéthetenként megjelenő Dokumentační zborník-ban /Dokumentációs Gyűjtemény/ tette közzé. E kiadvány dokumentációs módszerekkel dolgozta fel a forrásokat a tröszt /szak- és információs/ munkatársai számára, ami egyaránt megfelelt a kurrens tájékozódás, a speciális kartotékfejlesztés, valamint a számítógépi bemenet céljainak. Mielőtt a tröszt saját számítógépre tett szert, néhány periférikus berendezést /lyukasztógépek stb./ és az IBM 360/30-as memória-egységet vásárolt, és a SAGESSE program alapján hozzálátott információk állományának számítógépbe történő betáplálásához. A bemenetet egyszerű, annotálatlan bibliográfiai adatok képezték a Dokumentační zborník tételszámaira való hivatkozással. Ez azonban nem elé-

gitette ki a felhasználók igényeit. Mindez ui. azzal járt, hogy a felhasználónak először el kellett olvasnia a számítógépi kimenetet, majd a címek alapján eldöntenie, hogy melyik dokumentációs forrásadatot érdemes a Dokumentační zborníkban fellapozni, majd ezt követően ismét döntenie kellett: érdemes-e az eredeti dokumentumhoz visszanyulnia.

Ezért 1971-ben kétféle változtatást vezettek be. Mindenekelőtt az annotációkban tulsulyba kerültek az informatív és faktográfiai elemek, hogy ezáltal minél kevésbé kelljen a felhasználónak az eredetihez visszatérnie. Ezután áttértek az IRMS /Information Retrieval Management System = Információkeresési és management rendszer/ programra. Ennek legfőbb előnye, hogy a felhasználó a címleírásokhoz és az annotációkhoz egyszerre juthat hozzá. Ezzel egyidejűleg kibővült mind a feldolgozott források, mind a vállalkozás munkatársainak a köre, miután a munkába néhány más ágazati tájékoztató központ munkatársait is bevonták. Az együttműködés lényege: a szóbanforgó központok munkatársai az ott előfizetett, meghatározott szakfolyóiratok gazdasági stb. rovatait maguk dolgozzák fel. A feldolgozott anyagot megküldik a par-dubicei tröszt információs állományába történő betáplálás és lerakás céljából. 1971 végén a VMGKI az 1967-1969 között feldolgozott anyag betáplálásához is hozzákezdett.

1972. január elejére nagyjából az alábbi helyzet alakult ki:

- az információs állomány kialakításán
együttműködött 5 szervezeti egység
az Ipari Vegyiművek-
ből és a Központi Ve-
gyészeti Információs
Szolgálat egy osztálya
- az információs állomány nagysága
/a tervezett évi gyarapodás kb. 6000
annotáció/ 10 000 annotáció
- ebből a vezérigazgatóság mellett mű-
ködő kereskedelmi-gazdasági informá-
ciós szerv szolgáltatta az annotáci-
ók 95%-át
- a feltáráshoz kerülő folyóiratok száma 25 cím
a többi információt a tröszt munkatár-
sainak külföldi utijelentéseiből gyűj-
tötték ki;
- a figyelt adatok a következőkre vonat-
koznak: 101 gyártmányra és
gyártmány-csoportra,
38 földrajzi egységre,
79 konkurrens vállalat-
ra

- az egy-egy felvételre eső deskriptorok száma	6-25 között mozgott
- a számítógép szótárában található összes deskriptor	kb. 5600
- a figyelőszolgálat rendszeres használóinak száma	63
- a kurrensen figyelt témák száma a kéthavonta megjelenő irodalomkutatásban	120
- retrospektív /ad hoc/ irodalomkutatások száma	havonta kb. 15

Az Ipari Vegyiművek ezenkívül belső használatra néhány további szolgáltatást is megjelentet, így pl. az un. VII-t, ami tematikus szemléket tartalmaz, valamint egy cimbibliográfiát a csehszlovák folyóiratokban megjelent kereskedelmi-gazdasági információkról. Minden évben /külföldi részvétellel/ szimpóziumokat rendez a kereskedelmi-gazdasági információk témaköréből stb.

3. KERESKEDELMI-GAZDASÁGI INFORMÁCIÓK

Valójában mit is értünk kereskedelmi-gazdasági információkon?

3.1 A kereskedelmi-gazdasági információk válfajai

A kereskedelmi-gazdasági információknak lényegében négy fő fajtájuk van:

a/ a gyártmány- vagy kommoditás-információk, amelyek a piacon áruként szereplő nyersanyagokról, félgyártmányokról és végtermékekről tájékoztatnak;

b/ a területi információk; ezek nagyobb földrajzi vagy népgazdasági egységekről - pl. egyes államokról, nemzetközi vagy pénzügyi egyesülésekről vagy társulásokról - nyújtanak kereskedelmi-gazdasági jellegű tájékoztatást;

c/ a vállalati vagy konkurenciális információk, amelyek az egyes hazai és külföldi termelő és kereskedelmi vállalatokról vagy társulásokról tájékoztatnak;

d/ az ágazati információk, amelyek az egyes, a nyersanyagszállítás vagy a termékvásárlás szempontjából számításba jövő népgazdasági ágazatokról tájékoztatnak /részben belföldi, részben külföldi relációban, főként a magasan fejlett országok relációjában/.

Láthatjuk, hogy itt kivétel nélkül faktoográfiai információkról van szó.

A fenti felsorolásból az is kiderült, hogy esetünkben a gazdasági környezettel kapcsolatos, nem pedig a saját vállalat helyzetét feltáró információkról, tehát nem a belső statisztikákról, nyilván- tartásokról és elemzésekről van szó. A tárgyalt külső információkat természetesen leginkább a publikált forrásokból lehet megszerezni.

Az Ipari Vegyiművek rendszerében szisztematikusan csupán az első három válfajt figyelik. A negyedik válfajba tartozó kereskedelmi-gazdasági információk figyelése esetleges és szórványos.

3.2 A kereskedelmi-gazdasági információk paraméterei

A kereskedelmi-gazdasági információk említett négy válfaját úgy kell feltárni, hogy a tervezés és a prognosztika számára rendelkezésre álljanak a megfelelő adatok, - köznyelven szólva - paraméterek.

A kereskedelmi-gazdasági információk egyes válfajaiban a legfontosabb paraméterek a következők:

	Gyártmányok	Területek	Vállalatok	Ágazatok
a/ termelési kapacitás - teljes és részkapacitások /éves és idősorok, prognózisok/	x	x	x	x
b/ új beruházások, egyes termékek beszüntetése	x	x	x	x
c/ beruházási összegek - teljes volumen, az egyes vállalkozásokra történt ráfordítások	x	x	x	x
d/ termelés - az összes résztermelés /éves és idősorok, prognózisok/	x	x	x	x
e/ technológia /az alkalmazott és az új technológiák, a különféle technológiák összehasonlítása/	x	x		x

Gyártmányok Területek Vállalatok Ágazatok

f/ a termelés gazdaságossága /költségek, rentabilitás, várható fejlesztés/	x	x		
g/ választék /volumen, új termékek, változások, szubsztitúció, diverzifikálás, termelési program/	x	x		x
h/ a termékek felhasználása - tényleges és tervezett trendek	x			x
i/ szükséglet, fogyasztás - strukturájuk /éves és idősorok, prognózisok	x		x	x
j/ belföldi termék-kereskedelem - volumene, strukturája, árszínvonal /éves és idősorok, prognózisok/	x	x	x	x
k/ külkereskedelem, gyártmányok - volumen, szerkezet, árak /éves és idősorok, prognózisok/	x	x	x	x
l/ kutatás és fejlesztés - trendek, ráfordítások /éves és idősorok, prognózisok/	x	x	x	x
m/ ágazati és vállalati irányítás és szervezés, gazdasági eredmények /forgalom, nyereség/		x	x	
n/ személyi kérdések /költségvetés, szerkezet, vezető munkatársak/		x	x	
o/ tőke, tőkeegyesítés, nemzetközi együttműködés, kooperáció		x	x	

p/ kereskedelmi politi-
ka, szabadalmak, licen-
cek stb.

x x

r/ a /vegy/ipar helyze-
te a nép- és a vállalati
gazdaságban, dinami-
kája

x x

Természetesen az egyes paraméterek tartalma általában sokkal bonyolultabb, mint ahogy azt a megjelölések mutatják. Ha pl. az árakról van szó, akkor szükség van a bel- és külföldi árak megkülönböztetésére, ezen belül az import, az export, az alapvető piac stb. árainak megkülönböztetésére is. Továbbá gondosan meg kell különböztetni a publikált árakat a realizáltaktól, minthogy az utóbbiak különböző rábak, diszkontók stb. révén gyakran lényegesen alacsonyabbak szoktak lenni.

A felhasználók speciális szükségletei szerint a paraméterek száma lehet több és kevesebb. Az Ipari Vegyiművek rendszere valamennyi fent megadott paramétert rendszeresen figyeli, kivéve az árakat, amelyek esetében csupán az alapvető változásokat tartják nyilván. A publikált árakat ugyanis némely folyóirat megfelelő mértékben regisztrálja, a realizált árakról pedig a Chemapolnak van szisztematikus áttekintése.

3.3 A kereskedelmi-gazdasági információk felhasználói és szükségleteik jellege

Hogy a csehszlovák - és némely más - vegyipar dokumentációs fel-táró munkája eddig az információk szükségletek komplex kielégítésének rovására szinte kizárólag csak a tudományos és műszaki információkra irányult, azt a felhasználók és szükségleteik igen változatos elemzése is kimutatja. A felhasználók általában a következő foglalkozási ágakból toborzódnak:

a/ felső szintű vezetők, mégpedig

- az államigazgatásból;
- a politikai szervektől, főként azok gazdasági és tudományos osztályairól;
- a tudományos, kulturális és szakszervezeti szervekből /pl. az akadémiákról, a felsőoktatási intézményekből/;
- a termelés és a gazdasági /benne: a szövetkezeti/ irányítás területéről, különösen a termelő és a kereskedelmi vállalatoktól;
- a kutatásból és a fejlesztésből;

b/ a kutatók és az ujitók

- az alapkutatásból;
- az alkalmazott kutatásból;

c/ a többiek /pl. az a/ és a b/ csoport beosztott dolgozói, az egyetemi tanszemélyzet, egyetemi, főiskolai hallgatók.

Ezzel szemben közülük a termelési-gazdasági szférában csupán egyes csoportokra vannak tekintettel. Ezt világosan mutatja az a körülmény, hogy az egyes csoportok potenciális információigénye is más-más információtípusokhoz kötődik /tudományos - T., műszaki - M., gazdasági - G./. Az egyes információtípusok iránti igényt vázlatosan és 1-3-ig terjedő, emelkedő számsorral intenzitását is jelezve, a következő táblázat mutatja:

Felhasználói csoportok	Információtípusok		
	T	M	G
Vezetők a termelés területéről	2	3	2
a gazdasági /benne: tervezési/ irányítás területéről	1	2	3
az alkalmazott kutatásból és fejlesztésből	3	3	2
Beosztottak a termelés területéről	1	3	2
gazdasági területéről	1	1	3
a kutatásból és a fejlesztésből	3	3	1
Újítók /a vezetők és a beosztottak közül/	2	3	2

A fentiekből világosan kitűnik a gazdasági információ fontossága.

Míthogy a kereskedelmi-gazdasági információk a gazdasági információk alapvető összetevőjének tekinthetők, jelentőségük is kétségtelen, sőt némely felhasználói csoport számára egyenesen döntő. Emellett azonban a kereskedelmi-gazdasági információk iránti szükséglet jellege is más és más a különböző funkciókat betöltő szakembercsoportoknál. Ha a kereskedelmi-gazdasági információkat felosztjuk

operatív /O/, azaz az operatív irányítók számára szükséges és rövid idő alatt realizálható;

taktikai /T/, azaz az éves és a középtávú tervezéshez szükséges, illetve a termelési és kereskedelmi politikában nélkülözhetetlen;

stratégiai /S/, azaz a hosszútávú tervezéshez, a beruházási és a kutatási politikához szükséges információkra, akkor az ipari és kereskedelmi vállalatok, illetve a hozzájuk kapcsolódó kutatóintézetek konkrét funkcióiban gyakran a következő helyzetet tapasztalhatjuk:

Terület, funkció	A szükséges kereskedelmi-gazdasági információk jellege		
	O	T	S
Kutatás, fejlesztés /benne: a tervezés/		3	3
Beruházások tervezése	1	3	3
A termelés és a munkaerő tervezése	1	3	2
Az értékesítés, az anyagellátás és az árak tervezése	1	3	2
A pénzügyi tervezés /a beruházások nélkül/	1	3	1
A termelés és a fenntartás irányítása	3	1-2	
Az értékesítés és az anyagellátás irányítása	3	2	

A szükségleteknek fenti intenzitása azonban gyakran ingadozik az egyes szervezetek egyéni szükségletei szerint.

3.4 A kereskedelmi-gazdasági információk jelentősége

Mint ahogy az operatív információkat főként a belső információs forrásokból lehet megszerezni, illetve figyelemmel kísérni, a gyakorlat végül is úgy alakult, hogy a kereskedelmi-gazdasági tájékoztató tevékenységen belül mindenekelőtt a taktikai és a stratégiai információk beszerzésére kell koncentrálni.

A kereskedelmi-gazdasági információk tehát a vezetők és szaknácádók számára - saját szakismereteik és tapasztalataik mellett - döntéseik kiinduló bázisául szolgálnak. Különösen vonatkozik ez a gazdasági irányítás területére. Az ilyen funkciókat ellátó vezetőknek, tehát a legfelső állami szervek gazdasági vezetőinek, a termelő és kutató intézmények, valamint az alacsonyabb irányító szintek vezetőinek

döntéseikhez egyaránt jól tájékozottaknak kell lenniük a jelenleg és a jövőben uralkodó gazdasági klímáról. A kereskedelmi-gazdasági információk ugyancsak nagyon fontosak azok számára, akik a vezetést döntéshozóként tájékoztatással /elemzésekkel és szintézisekkel/ látják el. A tudományos-műszaki forradalom korában már nincs helye az egyéni, csupán a saját ismeretek és tapasztalatok alapján álló, azaz az ún. "józan paraszti ésszel" hozott döntéseknek. Ezek helyébe világszerte a lehető legobjektívebb és az információkra támaszkodó döntések lépnek. A kereskedelmi-gazdasági információk jelentőségét a vezetésben, döntésben és perspektivikus tervezésben éppen ez a körülmény határozza meg.

4. A KERESKEDELMI-GAZDASÁGI INFORMÁCIÓK FORRÁSAI

Már említettük, hogy a kereskedelmi-gazdasági információk főként külső publikált forrásokból nyerhetők, minthogy a belső forrásoknak túlnyomórészt operatív információ jellegük van. /Pl. a különböző nyilvántartások és statisztikák a termelési, értékesítési stb. tervek teljesítéséről./ Ennek ellenére léteznek bizonyos belső és publikálatlan források, amelyeket szempontunkból is érdemes figyelemmel kísérni és hasznosítani. Ezt mutatja következő táblázatunk is, bár abban csak a véleményünk szerint legfontosabb források vannak feltüntetve:

4.1 <u>Publikálatlan források</u>	<u>belső</u>	<u>külső</u>
a/ szóbeliek		
válaszok az operatív piackutatásra stb.	x	x 1/,2/
tanácskozások, összejegyzések a tervezéssel és a prognózisokkal kapcsolatban	x	x 3/
specializált konferenciák és tanulmányutak	x	x
b/ írásbeliek		
az operatív piackutatással kapcsolatos jelentések, kérdőíves felmérések stb.	x	x 1/,2/
válogatott kereskedelmi levelezés	x	
a külföldi partnerekkel folytatott tárgyalásokról készített jegyzőkönyvek	x	x 1/
körlevelek, irányelvek, tervek	x	x 1/

	<u>belső</u>	<u>külső</u>
szemlék a gazdálkodásról, éves jelentések	x	x
koncepcionális, fejlesztési és távlati fejlesztési javaslatok	x	
belső statisztikák, kimutatások és nyilvántartások	x	
szállítási, vásárlási, licenc-szerződések	x	/x/
utijelentések	x	/x/ 1/
beruházási tervek, elképzelések, ezekkel kapcsolatos jelentések	x	/x/
gazdasági jellegű tanulmányok és összefoglaló jelentések	x	/x/ 1/,2
javító szolgálati és reklamációs jelentések	x	/x/
a vállalat külkereskedelmi és kereskedelmi kamarai dolgozóinak jelentései		/x/ 1/
publikálatlan irodalomkutatások, tematikus összeállítások, dokumentációs felvételek stb.	x	/x/ 1/
vállalati normák és kalkulációk	x	
kutatási jelentések és ujitási javaslatok	x	/x/ 1/

1/ Általában csak a kooperáló szervezetektől, pl. az érdekelt külkereskedelmi szervtől, továbbá a főhatóságoktól /Minisztériumok, vezérigazgatóságok/, illetve alárendelt szervektől szerezhetők be.

2/ A kereskedelmi alapon működő marketing szervezetektől is kaphatók.

3/ Általában csak az információk informális cseréjével lehet beszerezni.

Már a nem publikált információk jellegéből is következik, hogy beszerzésük - hacsak nem a saját szervezet információiról van szó - lényegesen nehezebb, mint a publikált információké. Ehhez járul még az ide tartozó információk nagy mennyisége, amelynek feldolgozása messze meghaladja a szokásos dokumentációs intézmények személyi állományának lehetőségeit. Ezért az Ipari Vegyiművek rendszerében közülük egyelőre csupán a belső uti- és kutatási jelentésekből nyerhető kereskedelmi-gazdasági információk kerülnek rendszeres feldolgozásra.

4.2 Publikált források

A vegyipar a többi népgazdasági ágazathoz képest viszonylag sokféle specializált információs forrással rendelkezik, mégpedig nemcsak a tudományos és műszaki információkat, hanem a kereskedelmi-gazdasági információkat illetően is. A publikált kereskedelmi-gazdasági információk forrásokról való jobb tájékoztatás érdekében az alábbiakban a konkrét címeket és adatokat is feltüntetjük:

4.21 Primer források

a/ a vegyipar kereskedelmi-gazdasági információi tartalmazó speciális folyóiratok, pl. European Chemical News, Europa-Chemie, Oil Paint and Drug Reporter, Chimie Actualités;

tudományos-műszaki jellegű folyóiratok gazdasági rovattal vagy melléklettel; pl. Chemische Industrie, Chemický průmysl [Vegyipar], Przemysł chemiczny [Vegyipar];

közgazdasági, de a vegyiparról is tájékoztató folyóiratok; pl. Bjulleten inosztrannoj ékonomiecseszkaj informacii, Mitteilungen für Industrie und Aussenhandel, Rynki Zagraniczne [Külföldi Piacok];

b/ a gazdasági kérdéseket előtérbe helyező statisztikai publikációk:

periodikumok, azaz a jelentősebb országok és gazdasági társulások statisztikai folyóiratai és évkönyvei; pl. CECD Chemical Industry;

monográfiák, általában szélesebb tematikával; pl. a KGST-országok, az ENSZ, az Economic Commission for Europe, az European Economic Community némely kiadványa;

c/ jelentős vállalatok és társulások által kiadott vállalati irodalom; pl. katalógusok, prospektusok, vállalati folyóiratok, évi jelentések, műszaki és szolgáltatási hirdetések stb.;

d/ Gazdasági címtárak:

politematikusak, pl. Kelly, Kompass, Wer liefert was;

specializáltak; pl. SALZMANN: Firmen-Handbuch der chemischen Industrie, Guide de la chimie, Chemical guide OPD;

e/ kiállítási katalógusok, főként a vegyészeti jellegű nemzetközi vásárokról és kiállításokról; pl. INCHEBA, Himija /Moszkva/, PLAST /Milano/;

f/ gazdasági és marketing-tanulmányok, szemlék és prognózisok, amelyeket kiadhatnak

nemzetközi intézmények; pl. ECE Market trends and prospects for chemical products;

specializált intézmények; pl. Stanford Institute, Predicasts;

marketing-társulatok és szövetségek /ECMRA, SERDIC-Chemeurop/;

felsőoktatási intézmények /disszertációk, diplomamunkák/;

kutatóintézetek /pl. VMGKI/;

g/ árlisták, ha nem jelennek meg rendszeresen a folyóiratokban, hanem önálló kiadványként; pl. Chemical pricing patterns;

k/ kereskedelmi védjegy-listák; pl. Kompass United Kingdom trade names, Intermarkt;

l/ specializált monográfiák, könyvek és gyűjteményes munkák /pl. a marketing-konferenciák anyagai/.

Az Ipari Vegyiművek rendszerében a kereskedelmi-gazdasági információk legnagyobb részéhez a specializált folyóiratok figyelése révén jutnak hozzá. A többi forrás az információk kiegészítő forrása-ként szolgál. A dokumentáció akkor táplálja be őket a számítógép információs tárába, ha különösen fontos információkról van szó.

4.22 Szekunder források

a/ Referálólapok

gazdaságiak, egyetemesek, pl. EKO-Index /Pozsony/, Economic abstracts /Hollandia/, Polish economic abstracts;

kereskedelmi-gazdaságiak, egyetemesek; pl. Referativnŭj zszurnal, Mirovaja ekonomika, FMA Eilinformationen /NDK/, Obchod ve svete /Világkereskedelem/ /Prága/;

kereskedelmi-gazdaságiak a vegyipar területéről; pl. Referátový zpravodaj VUTECHP /A VMGKI Referáló Szemléje/, Express-informace VUTECHP /A VMGKI Express-információ/, SEARCH és Chemical marketing /mindkettő: USA/, Schnellinformationen /ZIC, NDK/.

Némely referálólap a nagy termelő vagy kereskedelmi vállalatok dokumentációs központjainak kiadásában jelenik meg, s így belső publikációnak számít. Általában nehéz őket megszerezni, és rendszerint leszűkített tematikai körben hozzák a kereskedelmi-gazdasági információkat, mint pl. a Commercial information abstracts, az amerikai Du Pont cég kiadványa;

tudományosak, műszakiak és szakágiak, amelyek bibliográfiai vagy referáló rovatukban feltárják a kereskedelmi-gazdasági információkat is, pl. Textile Abstracts, Review of current literature on the paint and allied industries.

b/ Bibliográfiák

gazdaságiak, egyetemesek; pl. Novaja inozstrannaja ekonomiceszkaja literatura /AN SzSzSzR/, Bibliografie ekonomické literatury /A Közgazdasági Irodalom Bibliográfiája/, Prága, Bibliographie der Wirtschaftspresse /Weltwirtschaftsarchiv, Hamburg/;

kereskedelmi-gazdaságiak, egyetemesek; pl. Business periodical index /Wilson, New York/. Igen szűkkörűen, a vállalati katalógusokra specializált bibliográfia a havonta megjelenő Novúe promüslennúe katalogu /GPNTB, Moszkva/;

kereskedelmi-gazdaságiak a vegyipar területéről. Viszonylag kevés értékes kiadványok, mivel nagyon kevés faktográfiai adatot tartalmaznak, s így legfeljebb kezdeti irányítással szolgálhatnak a felhasználó számára. De olykor még e szerepük sem probléma nélküli, mint ahogy a cikkek címeinek egy része igen tökéletlenül fejezi ki a cikkek tartalmát. Az Ipari Vegyiművek belső cimbibliográfiát ad ki a csehszlovák folyóiratok azon információiról, amelyek a kereskedelmi-gazdasági tájékozódás szempontjából számításba jönnek. A kereskedelmi-gazdasági információk használói számára lényegesen értékesebbek azok a szignaletikus bibliográfia-típusok, mint amilyen az OMKDK kiadásában megjelenő permutált Gyorsindex.

c/ Szemle- és bibliográfiai rovatok a szakfolyóiratokban. Ezek általában erősen szelektálnak és kurrensnek. Csupán kivételesen közölnek egy-egy, a témakört és az időhatárokat tekintve alaposabb bibliográfiai összeállítást. Ilyen pl. a Wirtschaftsprognose /Wirtschaftswissenschaft, NDK/.

d/ A szekunder források nem hagyományos formái. Az információk tömege és a hagyományos publikációs gyakorlat nehézsége egyes kiadványok új utakat keresésére ösztönzött. Az új típusú kiadványok legfontosabb formái a következők:

referátum- és bibliográfiai szolgáltatások mágnesszalagokon. Ilyenek pl. a Compendium Publishers, a Chemical market abstracts, a Predicasts stb. szolgáltatásai;

referátumok és eredeti dokumentumok mikrokártyákra és mikrofilmekre történő felvétele, pl. F and S Index of corporation industries /Predicasts, Cleveland/, Thomas Register /vállalati irodalom mikrofilmen/, Visual search microfilm file;

referátumok karton formában. E szolgáltatási válfaj legszélesebb, egyetlen ágazatra specializált példája a Chemical horizons intelligence file /USA/.

e/ Specializált tájékoztató intézmények referátum-szolgáltatásai. A szekunder források publikálásának nyomtatott és gépi formája közötti átmenetet képviseli az a jónéhány szolgáltatás, amelyet számítógép segítségével bibliográfiaként, referáló szemleként stb. állítanak elő, s amelyek előfizethetők. Noha elég sokba kerülnek, a tőkés országokban meglehetősen elterjedtek. Pl. a SEARCH referálólap kiadója - mindig az elmúlt 12 hónap időhatárai között - kiadja a Chemical product survey, a Corporate financial data, valamint az Industry capacity report c. annotált összeállításokat is.

f/ Referátum- és bibliográfiai monográfiák. Mivel viszonylag gyors avulásnak vannak kitéve, csak nagyritkán kerül sor kiadásukra. Tartalmilag általában meghatározott ágazat információit ölelik fel. Leginkább tanulmányokhoz készült retrospektív irodalomkutatások. Operatív információs értékük meglehetősen csekély. Fontosabbak náluk a speciális irodalomfajták különféle nyilvántartásai és kalauzai, pl. a a közgazdasági disszertációk bibliográfiái, a gazdasági-statisztikai források kalauzai stb.

5. A KERESKEDELMI-GAZDASÁGI INFORMÁCIÓK FELDOLGOZÁSA

Már említettük, hogy az Ipari Vegyiművek a kereskedelmi-gazdasági információk feldolgozásához az IBM 360/30 számítógépet és az IRMS programot választották.

5.1 Bemeneti műveletek

Az első fázisaiban a tudományos és műszaki információk hagyományos dokumentációs feldolgozásához hasonló eljárás a következőképpen megy végbe:

a/ Az információs forrásokat - szakmai és nyelvtudás alapján - megkapják az egyes dokumentalisták.

b/ A dokumentalista előzetesen kijelöli a megfelelő forrásokat /folyóiratcikkeket stb./ és átadja azokat az osztályvezetőnek, aki ellenőrzi a munkatárs válogatásának helyességét és teljességét.

c/ A dokumentalista elkészíti a bibliográfiai leírást és az annotációt /a referátumot/ és kiválasztja a deskriptorokat. Mindezt a

rendelkezésre bocsátott módszertani utasítások alapján végzi el. A kulcsszavak kiválasztásához felhasználja a /gépi/ szótárat, amiből tetszőlegesen választja ki a fő- vagy szinonima kifejezést. Ezt azonban mindig a szótárban található alakban /pl. a megadott rövidítésben/ írja fel. Ha a szükséges kifejezés még hiányzik a szótárból, azt új kulcsszóként jelöli meg. Ezt később el kell helyezni a számítógép memóriájában.

d/ Az adatokat és az annotációkat speciális formanyomtatványra írja át. Ez egyrészt a hagyományos sokszorosításnak /itt a deszkriptorok nélkül történik a sokszorosítás/, részben pedig a lyukkártyák kilyukasztásának alapjául szolgál. Az osztályvezető ellenőrzi a munka helyességét és teljességét.

e/ A végleges anyagot ezután az adminisztrátor kapja meg, aki sorszámmal látja el, majd elkészíti róla a hagyományos dokumentációs leírást. Ezt átadja a sokszorosítónak. A formanyomtatvány ezután a számítóközpontba kerül.

f/ Itt elkészítik a gépi lyukkártyákat. Az elkészült kártyák helyességét ellenőrzik.

5.2 A számítógép memóriájába történő elhelyezés

Minimálisan 32 K-s belső memóriákkal rendelkező számítógépen folyik ezután a munka. Az IRMS-et Assembler 360 nyelven írják 80 oszlopos lyukkártyák és 9 /7/ sávok, 1600 bit/inch kapacitású mágnesszalag alkalmazásával.

a/ A lyukkártyák adatait a mágnesszalagos memóriába juttatják át. Ez két kollektióból áll, nevezetesen a kulcsszók invertált memóriájából és a bibliográfiai adatok és a tartalmi kivonatok memóriájából. A memóriába teljes, nem rövidített referátumokat táplálnak be.

b/ A szalag-memóriákról a betáplált információkat átviszik korongos memóriákra. Ezek kapacitása hozzávetőlegesen 2 millió sorszámmal rendelkező dokumentum, s így, ha átlagosan 10 kulcsszó használata a jellemző, egy-egy memória 200 ezer dokumentum jellemzéséhez elegendő.

5.3 A kimenet

A kimenet fő formái a következők:

irodalomkutatások /kurrenszek és retrospektívek, annotáltak, vagy csak bibliográfiaiak, mindig a témafigyelés igényei és követelményei szerint/;

jegyzékek /kronológikusak, betűrendesek stb./ és indexek;

betűrendes szótárak és automatikusan összeállított tezaszók;

statisztikák /a visszakeresett dokumentumok számáról, az egyes deszkriptorok használatának gyakoriságáról stb./.

Minthogy a kimenet leggyakoribb és legfontosabb formája az irodalomkutatás, célszerű lesz a továbbiakban részletesen is foglalkozni vele:

a/ A felhasználó kérdése természetes, beszélt nyelven kerül megfogalmazásra. A kérdést fogadó munkatárs - az irodalomkutató - szükség esetén magyarázatot kér a kérdés homályos részleteire vonatkozóan.

b/ Az irodalomkutató a kérdés megválaszolása érdekében kiválasztja a megfelelő irodalomkutatási stratégiát. Ez annyit jelent, hogy a kérdést feltevőhöz képest szűkebb vagy szélesebb körben határozza meg azokat a fogalmakat, kifejezéseket és tárgyszavakat, azaz a kulcsszavakat, amelyek a lehető legpontosabban írják le a kérdés tényleges tartalmát. Ezután kiválasztja a fogalmak megfelelő logikai kapcsolódását /ez lehet: "and" /és/, "or" /vagy/ vagy "but no" /nem/. A kérdés maximálisan 150 deszkriptort tartalmazhat.

c/ Az így újraformált kérdés speciális formanyomtatványra kerül. Ezt az irodalomkutató a számítóközpontnak adja át. A formanyomtatványon fel vannak tüntetve azok az adatcsoportok /pl. csak bibliográfiai adatok/, amelyeket a kimenetnek tartalmaznia kell.

d/ A kérdést ezután lyukkártyákra lyukasztják be, róluk pedig mágnesszalagra viszik át.

e/ A számítógép az első lépésben automatikusan kikeresi az invertált memóriából a megfelelő kulcsszavakat. Ezek mindegyike mellett megtalálható a felvételek sorszámainak láncolata. Több kulcsszó esetén a gép csupán azokat a sorszámoakat választja ki, amelyek valamilyen kulcsszó mellett előfordulnak. Az így kiválasztott sorszámoakat azokban a memóriákban keresi vissza, amelyek a bibliográfiai adatokat és az annotációkat tárolják.

f/ Az általában a sorszámoak rendjében visszakeresett adatokat a gép gyorsnyomtatójával végtelen papírszalagra nyomja ki, és megjelöli az irodalomkutatás dátumát, a visszakeresés időtartamát és a visszakeresett adatok számát is. A visszakeresés időtartama 10 kulcsszót tartalmazó kérdés esetén 10-20 másodperc.

g/ On-line rendszer esetében az irodalomkutató a számítógéppel kommunikálhat is, azaz lehetősége van az irodalomkutatási kérdés megváltoztatására vagy módosítására. Mindez rendkívül gyorsan történik. Az eredmény gyakorlatilag olyan irodalomkutatás, amelyben nincsenek nem releváns információk. Tehát kiküszöbölhető az információs zaj.

Tekintettel arra, hogy az Ipari Vegyiművek egyelőre csak néhány periférikus berendezéssel /lyukasztógép, mágnesszalagok és korongok stb./ rendelkezik, az alapvető gépi berendezéseket Pozsonyban veszi igénybe. Noha lehetőség van a telex használatára is, az Ipari Vegyi-

művek munkatársai szívesen utaznak Pozsonyba, csak hogy kihasználhassák a számítógéppel való kommunikálás lehetőségét.

6. A PERSPEKTIVÁK

Az Ipari Vegyiművek kereskedelmi-gazdasági információs rendszere beváltotta a hozzá fűzött reményeket. Egyelőre csak saját trösztje szükségletei szempontjából kíséri figyelemmel a tematikát. A Központi Vegyészeti Tájékoztató Szolgálat ezért azt szeretné, ha az egész vegyipart szolgáló országos rendszerre /alrendszerre/ fejlődne az Ipari Vegyiművek kezdeményezése.

Az ezzel kapcsolatos koncepció a következő:

a/ A kereskedelmi-gazdasági információk alrendszere a csehszlovák kémia és vegyipar tárcaszintű tájékoztató rendszerének része, s ezzel együtt része a csehszlovák integrált tájékoztató rendszernek. Mint ilyennek biztosítania kell a csatlakozás lehetőségét a moszkvai Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központ kémiai és vegyipari információs alrendszeréhez. Ebben az alrendszerben a külföldi vállalatokra vonatkozó információk /vállalati regiszter/ központi tájékoztató intézményének funkcióját kell ellátnia.

b/ A kereskedelmi-gazdasági információknak ehhez az alrendszeréhez olyan rokon-szervezetek is társulni fognak, amelyek nem tartoznak a cseh és a szlovák vegyipari minisztérium alá. Így mindenekelőtt a Chemapol külkereskedelmi vállalat, valamint az Egészségügyi Minisztériumhoz tartozó gyógyszeripari vezérigazgatóság, a SPOFA vállalatai jönnek számításba.

c/ A rendszer a kémiával és a vegyiparral kapcsolatos kereskedelmi-gazdasági információk szolgáltatására rendezkedik be.

d/ A rendszer szervezési alapelveül a decentralizált dokumentációs feldolgozást, az Ipari Vegyiművekbe centralizált gépi tárolást és szolgáltatást, valamint a kooperáló szervezetekre decentralizált igénybevételt választja.

e/ A kooperáció a kereskedelmi-gazdasági állomány kialakítása és használata terén egyaránt kiépül. Az állomány kialakítása az információs források figyelésének elosztásából indul majd ki, hogy ezáltal kiküszöböljék az állomány duplikálódásának a veszélyét. A kereskedelmi-gazdasági információk központi állományát a Központi Vegyipari Tájékoztató Szolgálat megbízásából az Ipari Vegyiművek fogja feldolgozni. Az állományalakítás és a szolgáltatások kialakításának alapvető szempontja a felhasználói szükséglet lesz.

E célok realizálása érdekében a Központi Vegyészeti Tájékoztató Szolgálat

megszerzi a felsőbb szervek támogatását;

bilaterális szerződéseket köt az összes együttműködő szervezet-
tel és az illetékes vezérigazgatóságokkal az együttműködés szabályo-
zása érdekében;

ellátja az egész alrendszer irányítását, koordinálását és mód-
szertani gondozását;

biztosítja az ehhez szükséges gépi és reprográfiai berendezése-
ket.

A Központi Vegyészeti Információs Szolgálat azzal számol, hogy
a kereskedelmi-gazdasági információk alrendszere már a legközelebbi
évek folyamán teljes kapacitással fog működni. Az említett KGST-szin-
tű vállalati regiszter pedig attól függően valósul meg, hogy az
egyes nemzeti rendszerek mikor jutnak el a fejlődésnek arra fokára,
ahol az együttműködést vállalhatják.

.oOo.

TĚŠITEL, A.: Commercial-economic information system in the
Czechoslovak chemical industry

The development and perspectives of the Czechoslovak information
system, the present situation of the Czechoslovak chemical industry
as well as the organizational development of the information system
in the chemical industry are shortly outlined. As to the last item
the following trends are to be observed: efforts to utilize the com-
puter technology; exploitation of possibilities hidden in services
to be subscribed; and the broadening of information with commercial-
economic information towards complexity. Commercial-economic infor-
mation was processed first in the Czechoslovak chemical industry by
the Industrial Chemical Works in Pardubice for its own needs. Start-
ing in 1966 with an IBM 360/30 computer the Sagesse system was ap-
plied for this purpose, then it was changed to the IRMS system in the
second half of 1970.

Within the range of commercial-economic information the follow-
ing fields are to be distinguished: product, regional, local /compe-
tition/ and branch information. Most of the commercial-economic in-
formation have factographic character. Parameters to be processed for
these fields are dealt in details. E.g. production capacity, produc-
tion, requirements, consumption, prices, etc. Composition of infor-
mation users /especially regarding to economic information/ is also
analysed as well as the intensity of needs for commercial-economic
information with operative, tactical and strategic character. Commer-
cial-economic information is of utmost importance in connection with
leading and decision-making within the sphere of planning and futu-
rology.

The sources of commercial-economic information are partly unpublished, partly published. In the first group there are internal and external, respectively oral and written sources. The second group is divided into primary and secondary sources.

The systematic review - in most of the cases - is illustrated with concrete examples. From the sources the Chemical Industrial Works is utilizing mostly the specialized periodicals and the travel reports.

Methods of handling commercial-economic information in the Chemical Industrial Works is described. The system fulfilled the expectations and now its sphere of operation will be extended to the whole Czechoslovak chemical industry. This enlarged system could provide services on foreign chemical enterprises as a part of the information system of the International Information Centre in Moscow.

ТЕШИТЕЛ, А.: Система торгово-экономической информации чехословацкой химической промышленности

Дается краткий обзор развития и перспектив чехословацкой системы информации, положения чехословацкой химической промышленности, а также организационного развития системы информации в области химической промышленности вплоть до наших дней. В отношении последнего наблюдаются следующие новые тенденции: стремление к использованию вычислительной техники, использование возможностей, предоставляемых подписными информационными услугами, а также расширение информации в направлении комплексности, путем использования торгово-экономической информации. Пионером в отношении обработки торгово-экономической информации, в пределах собственных нужд, в чехословацкой химической промышленности является генеральное управление Химического промышленного комбината в Пардубицах. Начиная с 1966 г. здесь на машине типа IBM 360/30 применили вначале систему САГЕССЕ, а затем со второго полугодия 1970 г. перешли к системе ИРМС.

В понятие торгово-экономической информации входит информация об изделиях, информация касающаяся областей, или фирм (конкурентных) и информация по отрасли. Больше число торгово-экономических информаций являются фактографическими. Более подробно оговариваются те параметры, которые должны выявляться по вышеперечисленным видам торгово-экономической информации. Таковые например: производственная мощность, производство, потребности, расход, цены и пр. В дальнейшем схематично анализируется состав потребителей информации (в особенности экономической), интенсивность их запросов на торгово-экономическую информацию оперативного, тактического и стратегического

кого характера. Особенно большое значение имеет торгово-экономическая информация в управлении и вынесении решений по сфере планирования и прогнозирования.

Источники торгово-экономической информации отчасти непубликованные материалы, отчасти же опубликованы. В первой группе можно сделать различие между "внутренними" и "внешними", или соответственно между словесными и письменными источниками. Вторая группа делится на первичные и вторичные источники. В статье систематический обзор, как правило, иллюстрируется конкретными примерами. Химический промышленный комбинат из числа источников пользуется в первую очередь специальными журналами и отчетами по командировкам.

Статья знакомит с методами обработки торгово-экономической информации, применяемыми в Химическом промышленном комбинате. Все моменты этого процесса - подготовка (документирование), ввод в память ЭВМ, подборка нужной литературы и формы вывода - могут быть прослежены по ходу ознакомления со статьей. Ввиду того, что система торгово-экономической информации Химического промышленного комбината оправдала возложенные на нее надежды, Центральная служба химической информации в Праге собирается расширить круг охвата системы на всю химическую промышленность Чехословакии. Говорится также и о том, чтобы эта расширенная система стала звеном московского Международного Центра научной и технической информации о зарубежных фирмах химической промышленности (т.н. фирменный регистр).

" "

TEŠITEL, A.: Das kommerziell-ökonomische Informationssystem der tschechoslowakischen chemischen Industrie

Entwicklung und Perspektiven des tschechoslowakischen Informationssystem sowie gegenwärtiger Stand der tschechoslowakischen chemischen Industrie und die bisherige organisatorische Entwicklung des Informationssystems der chemischen Industrie sind kurz beschrieben. Die folgenden neuen Tendenzen sind zu beobachten: Bestreben, die Computer-Technik anzuwenden; die in den abonnierbaren Informationsdiensten enthaltenen Möglichkeiten besser auszunutzen und die Informationstätigkeit in Richtung der Komplexität zu entwickeln, und zwar im Wege der kommerziell-ökonomischen Informationen. Die Generaldirektion der Industrie-Chemiewerke Pardubice war die erste Stelle, die kommerziell-ökonomische Informationen für den eigenen Bedarf zu bearbeiten begann. Vom Jahr 1966 an wurde der Rechner IEM 360/30 vorerst mit dem Sagesse-System eingesetzt und seit Ende 1970 wird das System IRMS angewendet.

Unter den kommerziell-ökonomischen Informationen sind Informationen über Produkte, Regionen, Unternehmen /Konkurrenz/ und Wirtschaftszweige zu unterscheiden. Die kommerziell-ökonomischen Informationen sind überwiegend von faktographischer Art. Jene Parameter werden eingehender beschrieben, die bei den aufgezählten Gattungen der kommerziell-ökonomischen Informationen zu erschliessen sind. Diese können zum Beispiel Angaben über Produktionskapazität, Produktion, Bedarf, Konsum, Preis usw. sein. Im Weiteren ist eine schematische Analyse der Zusammensetzung der Benützer der Informationen /im Besonderen von ökonomischen Informationen/ und der Intensität der Ansprüche auf kommerziell-ökonomische Informationen operativer, taktischer und strategischer Art mitgeteilt. Die kommerziell-ökonomischen Informationen sind für Leitungsarbeit und für die Entscheidungen der Planungs- und prognostischen Sphäre von ganz besonderer Bedeutung.

Die Quellen der kommerziell-ökonomischen Informationen sind teils unveröffentlichtes Material und teils Publikationen. In der ersten Gruppe sind interne und externe sowie orale und schriftlich festgehaltene Informationen zu unterscheiden. Die Quellen der zweiten Gruppe sind in primäre und sekundäre Informationen aufteilbar.

Die systematische Rundschau ist mit einer Zahl von konkreten Beispielen illustriert. Die Industrie-Chemiewerke Pardubice benützen vor allem spezialisierte Zeitschriften und Reiseberichte als Quellen.

Die Methoden der Erschliessung der kommerziell-ökonomischen Informationen sind ebenfalls beschrieben. Sämtliche Momente dieses Vorgangs - die vorbereitenden Dokumentationsarbeiten, die Eingabe in den Speicher des Rechners, die Methoden der Literaturforschung und die herausgegebenen Ergebnisse - sind genau verfolgbar. Da das ökonomisch-kommerzielle Informationssystem der Industrie-Chemiewerke die Hoffnungen erfüllt hat, wünscht der Zentrale Chemische Informationsdienst - eine Organisationseinheit des Prager VMGKI - den Wirkungskreis dieses Informationssystems auf die gesamte tschechoslowakische chemische Industrie auszubreiten.

Es ist auch in Betracht gekommen, dass dieses erweiterte Informationssystem innerhalb des Informationssystems der Moskauer VINITI die Informationen über die ausländischen chemischen Unternehmungen besorgen würde /sogenanntes Firmen-Register/.

! !